

Handlingsplan för miljöarbetet inom social- och utbildningsförvaltningen: Skadliga ämnen i förskola och skola

Checklista - åtgärder

Föremål

Åtgärd

Leksaker med delar av:

Trä	Kontrollera att färgen inte flagnar	Om färgen flagnar – byt ut
Konstskinn	Kan vara gjort av PVC-plast	Om polyuretan – behåll, annars byt ut Om leksaken inte är ämnad för att lekas med – byt ut

Den generella lagstiftningen kring leksaker inom EU är väldigt hårt reglerat. Leksaksdirektivet ställer krav på alla tillverkare i form av innehåll av kemikalier och metaller. Kolla efter CE-märkningen på leksakerna.

Metall	Finns det synbara lödningspunkter?	Kan innehålla bly, barn ska inte låtas ha dem i munnen
Plast	Är plasten hård? (som Lego) - är den genomskinlig	Om ja – byt ut, innehåller troligen BPA (bisofenol A) Om nej – behåll
	Är plasten mjuk? (mjukare än Lego)? - är leksaken tillverkad före år 2007 - luktar plasten? - känns plasten fet/kladdig? - är leksaken CE-märkt?	Om ja – byt ut Om ja – byt ut Om ja – byt ut Om nej – byt ut
Elektronik	Är leksaken tillverkad före år 2006? Är delar av elektroniken synlig? Är det en sak som inte är tillverkad som leksak?	Om ja – byt ut Om ja – byt ut Om ja – byt ut
Förvaring	Av plast?	Undvik mjuk plast samt hård plast som luktar. Tänk på dammgömmor. Förvara helst i skåp, garderober och byråer av trä, eller papplådor med lock.

Vad bör man prioritera? Genom hela denna checklista bör man hela tiden tänka på vad man som förskola/skola klarar sig utan i vardagen. Många av dessa produkter innehåller ämnen som inte är bra att få i sig. Detta betyder dock inte att alla produkter är dåliga (i alla fall inte vad vetenskapen känner till). De värsta produkterna bör prioriteras exempelvis produkter som kan innehålla hormonstörande ämnen, vara cancerframkallande osv.

Föremål

Åtgärd

Pyssla och måla:

Förkläden	Med plastbeläggning?	Om PVC – byt ut Om PU – behåll Om akrylat-belagd bomull/polyester – behåll
Lim	Är limmet vattenbaserat	Om ja – behåll, annars byt ut
Målarfärg	Är färgen vattenbaserad	Om ja – behåll, annars byt ut

Färg och lim faller ofta inte under lagstiftningen som leksaker utan som kemiska produkter. Var nog vid inköp av dessa produkter att se till att de är vattenbaserad. Annars kan de innehålla parabener som konserveringsmedel eller doftämnen/parfym.

Fingerfärg		Överväg om det är en nödvändig produkt
Teatersmink		Överväg om det är en nödvändig produkt

Fingerfärg och teatersmink är exempel på produkter som barn använder i direkt kontakt med huden, viktigt är att dessa inte innehåller några farliga ämnen. Egentillverkad fingerfärg går att göra av majsmjöl, vatten och hushållsfärg.

Möbler och inventarier:

Madrasser	Finns överdrag i plast/konstskinn?	Om nej – behåll Om ja – Om PVC – byt ut – Om PU – behåll – Om akrylat – behåll
Soffor/fåtöljer	Har soffan/fåtöljen stoppning?	Om nej – behåll (t.ex. träsoffor och korgmöbler) Om ja – är den äldre än 2004? – om ja – byt ut

Möbler och inventarier:

Bord	Har bordet ljuddämpande yta?	Om nej – behåll Om ja – byt ut om det är PVC
	Används vaxduk?	Tänk på att duk av akrylatbelagd bomull är att föredra framför vaxduk av PVC/vinyl

PVC kallas även för vinyl eller vinylplast. Ftalatfri PVC finns som ett bättre alternativ, dock innehåller den fortfarande mjukgörande ämnen som är mindre kända och mindre undersökta.

Laga och äta mat:

Plastfolie	Är den gjord av PVC/Vinyl?	Om ja – byt till polyeten (PE)
Stekpannor	Är det en teflonpanna?	Om ja – byt till gjutjärn eller rostfritt
Köksredskap	Är redskapen i plast?	Om ja – byt till rostfritt
Handskar	Används vinylhandskar?	Om ja – byt till polyeten (PE) eller nitril
Metallförpackningar	Köps mat i metallförpackningar	Om ja – byt mot tetra, glas eller fryst
Ekologisk mat	Är maten som köps in ekologisk?	Försök öka andelen ekologisk mat
Tallrikar/glas/tillbringare/uppläggningsfat/förvaringskärl		
	Av polykarbonat (PC)	Om ja – byt ut
	Av polypropen (PP), polyeten (PE), polyester (PET), melamin eller förnyelsebar plast (t.ex. bambu)	Om ja – använd endast till kall mat/dryck vid utflykter
	Av rostfrittstål, porslin eller glas	Om ja – behåll

Föremål

Åtgärd

Laga och äta mat:

Pipmuggar och nappflaskor av plast

Om ja – byt ut om det är tillverkat före 2011, kan innehålla BPA (bisofenol A)

Skötrum och hygien:

Handskar

Används vinylhandskar?

Om ja – byt ut dessa mot polyeten (PE) eller nitril

Tvål

Använd miljömärkt (svanenmärkt) eller parfymfritvål

Våtservetter

Används miljömärkta (svanenmärkta)?

Om nej – byt till svanenmärkta, andra innehåller konserveringsmedel och bör endast användas när tillgången på vatten är begränsad

Handtvätt

Tvätta alltid händerna innan måltider samt efter användning av elektronik

Återvinningskoder för plast

Det finns i dagsläget mängder av olika plaster som innehåller olika tillsatser och likande. Det är ofta inte själva plasten som är det farliga utan vilka kemikalier som tillsätts för att plasten ska få en viss egenskap, exempelvis bli mjukare med hjälp av ftalater. Nedan följer en lista på de märkningar som kan hittas på olika plaster, dessa märkningar är generella riktlinjer för återvinning och ger endast en grov överblick av vad som finns i plasterna.

PET – Polyetentereftalat

Denna plast hittas huvudsakligen i vanliga flaskor för drycker men även i mikro- och ugnsförpackningar. PET-plast återvinns ofta och används till fleece. Studier indikerar att PET-plast kan innehålla hormonstörande ämnen men risken anses relativt låg.

PE-HD – Polyetylen med hög densitet

Denna plast används till förpackningar för mjölk, yoghurt, smör, blekmedel, diskmedel, schampo, motorolja m.m. Riskbedömningen av denna plast anses vara relativt låg.

PVC-plast

PVC-plast används till förpackning av kött, grönsaker vid butiksinpackning samt vattenflaskor. Vanligen återkommande användningsområden är även behållare för rengöringsmedel, schampo, leksaker, matolja, golv, fönster och rörledningar. PVC har egenskapen att vara en väldigt hård plast. För att få en mjukare plast tillsätts mjukgörande ftalater, som kan uppgå till cirka 40 % av plasten. Flertalet ftalater är kända sedan innan att orsaka hormon störningar och reproduktionsstörningar. Naturskyddsföreningen anser i sin riskbedömning att denna plast ska undvikas så långt det är möjligt.

PE-LD – Polyetylen med låg densitet

Polyetylenplast med låg densitet finns främst i klämmor för livsmedel, bröd, fryst mat, shoppingväskor, plastpåsar, kläder, möbler och mattor. Denna plast är tillskillnad från sin motsvarighet mycket mjukare och tunnare. Bedöms utgöra en relativt låg risk.

PP – Polypropen

Plasten är vanlig i brödförpackningar, yoghurt behållare, sirapsflaskor, ketchupflaskor, sugrör och mikrovågsförpackningar. Polypropen tål höga temperaturer. Anses ha en relativt låg risk.

PS – Polystyren

Denna plast hittas främst i engångsserviser, yoghurtförpackningar och engångsburkar för bland annat sallader och liknande. Den används även i sin expanderande form som cellplast, skumgummi eller frigolit i förpackningar för kött- och charkuterivaror. Denna plast misstänks vara hormonstörande. Bör undvikas så gott det går.

O(thers) – Övrig plast

Plaster som inte finns under de andra sex kategorierna faller under denna. Inom denna kategori finns bland annat bisfenol A i polykarbonatplast som har varit omdiskuterat för dess påverkan på främst barn. Vidare innefattas ABS-plaster och polyamid samt även bioplaster exempelvis majsstärkelse. Denna symbol hittas vanligen på vatten-, läsk- och sportflaskor, solglasögon, iPod, datorer, skyltar, displayer och nappflaskor. Polykarbonatplast är en mycket stöt- och slagtålig plast. Den används främst i produkter som bör ha egenskaper av likande karaktär. Polyamid används i köksredskap så som slevor, pastaredskap och vispar, denna plast tål värme bra. ABS-plast används även i köksredskap men även i telefoner, instrumentpaneler och dammsugare. Dessa tre plaster bör undvikas så gott det går. Bioplast utgör inge större risk. Läs noga vad produkten innehåller om denna markering syns.

Källa: Naturskyddsföreningen (2013) *Handledning till inventeringsmallen projekt Operation Giftfria Förskolor* **Kemikalienätverket**
Naturskyddsföreningen (2014) *Inventering av förskolan med direkt åtgärdsförslag.*